

Sari Tanus kd ym.

## **Lakialoite laiksi ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta**

**Eduskunnalle**

Munuaissiirto on vaikean munuaisten vajaatoiminnan paras hoito. Se tutkitusti pidentää potilaiden elinikää ja parantaa heidän elämänlaatuaan verrattuna keinomunuais- eli dialyysihoitoon. Munuaissiirto ei ole ainoastaan kustannustehokasta vaan säästää yhteiskunnan rahoja. Dialyysihoito sairaalassa maksaa kunnalle noin 60 000 euroa vuodessa hoidossa olevaa kohti. Suomalais-tutkimusten mukaan toimiva munuaissiirre säästää jo ensimmäisen vuoden kuluttua leikkauksesta yhteiskunnan varoja noin 40 000 euroa vuodessa verrattuna dialyysihoitoon. Koska munuaissiirteet toimivat nykyään keskimäärin 20 vuoden ajan, yksi onnistunut munuaissiirto säästää rahaa terveydenhuollolta satojatuhansia euroja. Lisäksi potilasta ajatellen raskas dialyysihoito ja sen elämänlaatua heikentävä vaikutus jäävät pois.

Suomessa tehdään vuosittain noin 220 munuaissiirtoa. Se ei ole riittävä määrä. Munuaissiirtoa odottaa tälläkin hetkellä lähes 400 potilasta. Siirtojen lukumäärää rajoittava tekijä on sopivien luovuttajien puute. Joka vuosi useita potilaita kuolee munuaisten vajaatoiminnan komplikaatioihin munuaissiirtoa odottaessaan.

Suomessa perinteisesti yli 90 % munuaissiirroista on tehty aivokuolleilta luovuttajilta saaduilla elimillä, kun taas maailmanlaajuisesti keskimäärin 40 % munuaissiirroista tehdään eläviltä luovuttajilta. Suomessa eläviltä luovuttajilta on tehty munuaissiirtoja aina erittäin vähän, vain 10—15 vuodessa eli 2—2,7 siirtoa miljoonaa asukasta kohden. Muissa Pohjoismaissa 2010-luvulla on eläviltä luovuttajilta tehty vuodessa 13—20 siirtoa miljoonaa asukasta kohden. Esimerkiksi Tanskassa tehtiin viime vuonna 119 munuaissiirtoa elävältä luovuttajalta ja väestöltään samankokoisessa Suomessa vain 15 siirtoa.

Suomi jää vertailussa kauas lähes kaikista länsimaista. Esimerkiksi Alankomaissa siirtoja eläviltä luovuttajilta tehtiin v. 2014 jopa 534 eli 32 siirtoa miljoonaa asukasta kohden, mikä on lähes 12-kertainen määrä Suomen vastaaviin lukuihin nähden.

Eläviltä luovuttajilta tehtyjen siirtojen suurempi määrä on erinomainen mahdollisuus lisätä siirtojen kokonaismäärää ja helpottaa epäsuhtaa elinten saatavuuden ja tarpeen välillä. Elävältä luovuttajalta tehdyn munuaissiirron ennuste on parempi ja siirre toimii pidempään kuin aivokuolleelta luovuttajalta tehdyn siirron, koska siirre saadaan tutkitusti terveeltä luovuttajalta ja leikka-

## Lakialoite LA 45/2016 vp

us voidaan tehdä ennalta suunniteltuna ajankohtana. Tällä hetkellä aivokuolleelta saatavaa munuaissiirrettä joutuu odottamaan keskimäärin n. 1,5—2 vuoden ajan ja monessa tapauksessa jopa pidempään. Dialyysihoito on elimistöä kuormittavaa ja kuluttavaa hoitoa. Suomalaisen tutkimuksen mukaan siirtoa edeltävä pidempi odotusaika dialyysihoidossa lisää kuolleisuutta siirron jälkeen. Elävältä luovuttajalta siirto voidaan tehdä ilman merkittävää odotusaikaa.

Terveeksi todetulle luovuttajalle leikkaukseen liittyvät riskit ovat erittäin pienet, ja toisen munuaisen poiston merkitys terveydelle on tutkimusten mukaan erittäin vähäinen. Lisäksi luovuttajat ovat elinikäisessä erikoissairaanhoidon seurannassa luovutuksen jälkeen. Luovuttajat ovat tutkimusten mukaan keskimäärin hyvin tyytyväisiä luovuttamispäätökseen ja heidän elämänlaatussa on yhtä hyvä kuin muulla väestöllä. Vakuutusyhtiöt (esim. If ja Lähitapiola) rinnastavat munuaisen luovuttajat terveisiin henkilöihin henkivakuutusta tai sairauskuluvakuutusta haettaessa. Elävältä luovuttajalta tehtäviä munuaissiirtoja pohtinut suomalainen asiantuntijaryhmä on laatinut munuaisen luovuttajan ja vastaanottajan yhtenäiset kriteerit ("Munuaissiirto elävältä luovuttajalta: luovuttajan ja vastaanottajan kriteerit", Mäkelä S. y. Duodecim 2013; 129:1893).

Suurin eläviltä luovuttajilta tehtävien siirtojen määrää rajoittava tekijä tällä hetkellä on Suomen nykyinen lainsäädäntö. Kudoslain (101/2001) mukaan täysi-ikäinen henkilö, joka kykenee päättämään hoidostaan, voi luovuttaa uusiutumattoman elimen vain lähiomaisensa tai muun läheisensä sairauden hoitoa varten. Tämänhetkinen lain tulkinta on noudattanut hallituksen esitystä (HE 93/2000 vp), minkä mukaan lähiomaisia ovat aviopuoliso, lapsi, vanhempi ja sisarus. Muita läheisiä ovat esimerkiksi avopuoliso tai muu luovuttajan kanssa samassa taloudessa asuva henkilö. Tämä tulkinta on rajannut ulkopuolelle ensimmäisen asteen sukulaisia kaukaisemmat sukulaiset, esimerkiksi sedät, tädit ja serkut sekä esimerkiksi ystävät. Tilanne eroaa dramaattisesti muista Pohjoismaista tai länsimaista, joissa sukulaisten ja ystävien lisäksi luovuttajaksi voidaan tutkimusten jälkeen hyväksyä useissa maissa myös muu terve vapaaehtoinen, joka haluaa luovuttaa munuaisen tuntemattoman ihmisen sairauden hoitoon. Muissa Pohjoismaissa (Ruotsi, Norja, Tanska) lainsäädäntö ei rajaa munuaisluovuttajia sukulaisuussuhteen tai asuintalouden mukaan. Esimerkiksi Ruotsissa luovuttajana voi toimia vaikkapa ystävä tai serkku tai myös anonyymi ns. altruistinen luovuttaja.

Useissa maissa (esimerkiksi Ruotsi, Tanska, Alankomaat) elävien luovuttajien määrää on pyritty lisäämään myös kehittämällä ns. Paired Exchange -järjestelyjä, joissa esim. veriryhmien epäsopevuuden tai kudostyyppien epäsopevuuden vuoksi potilas-luovuttajaparin A elävä luovuttaja ei luovutakaan munuaista omalle läheiselleen vaan toisen vastaavan parin potilaalle B ja potilaan B elävä luovuttaja puolestaan luovuttaa munuaisen potilaalle A "vaihtokauppana". Lainsäädännön aiheuttamien rajoitteiden vuoksi Suomi ei voi tällä hetkellä osallistua yhteispohjoismaiseen Paired Exchange -rekisteriin siirtojen lisäämiseksi eläviltä luovuttajilta.

Suomessa on jatkuva ja pysyvä tarve tehdä enemmän munuaissiirtoja, koska dialyysihoidossa olevien potilaiden määrä lisääntyy. Jokainen onnistunut munuaissiirto säästää yhteiskunnan varoja satojatuhansia euroja ja parantaa potilaiden elämänlaatua ja eliniän ennustetta. Parhaat tulokset munuaissiirrolla on silloin, kun voidaan käyttää tervettä, vapaaehtoista elävää luovuttajaa. Elinluovutusta ja elinsiirtoja koskevassa kansallisessa toimintasuunnitelmassa on esitetty tavoitteeksi vuoteen 2020 mennessä lisätä eläviltä luovuttajilta tehtävien munuaissiirtojen määrää 10:een miljoonaa asukasta kohden vuodessa. Pidemmän aikavälin tavoitteena on päästä samalle

## Lakialoite LA 45/2016 vp

tasolle kuin muissa Pohjoismaissa. Elävältä luovuttajalta tehtävien munuaissiirtojen lisäämisen tavoite ei voi toteutua, mikäli lainsäädäntöä ei muuteta.

Tarvitsemme Suomessa kiireesti muutoksen nykyiseen lakiin. Rajoittava lainsäädäntö on suurin syy siihen, että munuaissiirtoja eläviltä luovuttajilta tehdään Suomessa aivan liian vähän. Laki ja käytännöt eroavat suuresti muista Pohjoismaista, ja toiminta Suomessa tulisi ehdottomasti pikaisesti saada muuta Pohjoismaita ja Länsi-Euroopan maita vastaavalle tasolle.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

*että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:*

### Laki

#### **ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain (101/2001) 4 §:n 1 momentti, seuraavasti:

#### 4 §

##### *Uusiutumattoman elimen tai kudoksen irrottaminen*

Täysi-ikäinen henkilö, joka kykenee päättämään hoidostaan, voi luovuttaa uusiutumattoman elimen tai uusiutumattomasta kudosta toisen henkilön sairauden tai vamman hoitoa varten. Elimen tai kudoksen irrottamiseen tulee olla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston lupa.

---

Tämä laki tulee voimaan \_\_\_\_\_ päivänä \_\_\_\_\_ kuuta 20 \_\_\_\_ .

---

## Lakialoite LA 45/2016 vp

Helsingissä 23.6.2016

Sari Tanus kd  
Päivi Räsänen kd  
Antero Laukkanen kd  
Sari Essayah kd  
Anne Kalmari kesk  
Kari Kulmala ps  
Niilo Keränen kesk  
Pentti Oinonen ps  
Maarit Feldt-Ranta sd  
Peter Östman kd  
Juho Eerola ps  
Markku Pakkanen kesk  
Anne Louhelainen ps  
Leena Meri ps  
Elsi Katainen kesk  
Harry Wallin sd  
Lasse Hautala kesk  
Pauli Kiuru kok  
Outi Alanko-Kahiluoto vihr  
Markku Eestilä kok  
Hannu Hoskonen kesk  
Sari Raassina kok  
Mika Niikko ps  
Eero Heinäluoma sd  
Krista Kiuru sd  
Pia Viitanen sd  
Antti Rantakangas kesk  
Merja Mäkisalo-Ropponen sd  
Arto Pirttilahti kesk  
Silvia Modig vas  
Li Andersson vas  
Sami Savio ps  
Simon Elo ps  
Susanna Huovinen sd  
Jaana Laitinen-Pesola kok  
Jaana Pelkonen kok  
Markus Lohi kesk  
Hanna Halmeenpää vihr  
Satu Taavitsainen sd  
Arto Satonen kok  
Anders Adlercreutz r  
Veera Ruoho ps  
Marisanna Jarva kesk  
Lea Mäkipää ps

## Lakialoite LA 45/2016 vp

Ritva Elomaa ps  
Martti Mölsä ps  
Sinuhe Wallinheimo kok  
Outi Mäkelä kok  
Rami Lehto ps  
Jukka Kopra kok  
Aino-Kaisa Pekonen vas  
Tarja Filatov sd  
Anna Kontula vas  
Matti Semi vas  
Markku Rossi kesk  
Jani Mäkelä ps  
Johanna Ojala-Niemelä sd  
Antti Kurvinen kesk  
Sirkka-Liisa Anttila kesk  
Jyrki Kasvi vihr  
Jari Myllykoski vas  
Kimmo Kivelä ps  
Ville Skinnari sd  
Hanna Kosonen kesk  
Toimi Kankaanniemi ps  
Mika Raatikainen ps  
Eva Biaudet r  
Annika Saarikko kesk  
Hannakaisa Heikkinen kesk  
Esko Kiviranta kesk  
Aila Paloniemi kesk  
Mats Nylund r  
Ilkka Kantola sd  
Timo Heinonen kok  
Tuomo Puumala kesk  
Nasima Razmyar sd  
Mirja Vehkaperä kesk  
Harri Jaskari kok  
Laura Huhtasaari ps  
Arja Juvonen ps  
Teuvo Hakkarainen ps  
Kari Uotila vas  
Pirkko Mattila ps  
Sofia Vikman kok  
Mikaela Nylander r  
Petri Honkonen kesk  
Joonas Räsänen sd  
Harry Harkimo kok  
Susanna Koski kok  
Suna Kymäläinen sd

## Lakialoite LA 45/2016 vp

Tuula Haatainen sd  
Maria Tolppanen sd  
Pertti Salolainen kok  
Mari-Leena Talvitie kok  
Eero Lehti kok  
Martti Talja kesk  
Joakim Strand r  
Seppo Kääriäinen kesk  
Stefan Wallin r  
Ville Vähämäki ps  
Anneli Kiljunen sd  
Jukka Gustafsson sd  
Katri Kulmuni kesk  
Ozan Yanar vihr  
Anne-Mari Virolainen kok  
Sampo Terho ps  
Pekka Haavisto vihr  
Pertti Hakanen kesk  
Kaj Turunen ps  
Johanna Karimäki vihr  
Touko Aalto vihr  
Jani Toivola vihr  
Ben Zyskowicz kok  
Saara-Sofia Sirén kok  
Katja Hänninen vas  
Ilmari Nurminen sd